

Zicht op risico's geeft zicht op aanknopingspunten voor preventie

Langlopende ontwikkelingsonderzoeken zoals RADAR zijn er niet veel in Nederland. RADAR staat voor Research on Adolescent Development And Relationships. Onderdeel van het onderzoek is de studie naar daders en slachtoffers van jeugdcriminaliteit. Dankzij de bijdrage van SASS konden Wim Meeus en Hans Koot van 2006 tot 2012 meer dan duizend adolescenten en hun gezin volgen. Het onderzoek leverde zo'n schat aan gegevens op, dat andere partijen het verder wilden financieren en het onderzoek tot op de dag van vandaag doorgezet kan worden. Intussen zijn de inzichten vertaald naar verschillende interventies om dader- en slachtofferschap te voorkomen.

Mensen die crimineel actief zijn, zijn daar meestal al jong mee begonnen. Vaak al in de vroege puberteit. Hoe komt het dat sommige kinderen wel en andere niet het criminele pad op gaan? Welke factoren spelen daarin een rol? Zou het kunnen dat jonge daders zelf ook slachtoffer zijn? En is er iets te zeggen over kinderen die structureel slachtoffer worden? Dat waren de vragen die Wim Meeus, hoogleraar Adolescentie aan de Universiteit Utrecht, en Hans Koot, hoogleraar Ontwikkelingspsychologie aan de Vrije Universiteit, zich stelden.

Overlap daderschap en slachtofferschap

"Het is bekend dat een relatief kleine groep daders verantwoordelijk is voor het gros van de slachtoffers", vertelt Hans. "Schattingen laten zien dat ongeveer 5% van de ernstige jeugdcriminelen verantwoordelijk is voor 60 tot 70% van de jeugdcriminaliteit. In onze benadering is de dader een product van zijn aanleg en de omstandigheden waarin hij zich ontwikkelt. Meer weten over de ontwikkeling van daders zou mogelijkheden geven om slachtofferschap van criminaliteit te voorkomen. Dat was het doel van het onderzoek."

Wim en Hans hadden allebei de ambitie om een langdurig en multidisciplinair onderzoek op te zetten naar de ontwikkeling van adolescenten, met bijzondere aandacht voor delinquentie en

slachtofferschap. "We hadden subsidie voor zes metingen van de normale ontwikkeling van adolescenten", aldus Hans. "Rolf Loeber, hoogleraar Klinische Psychologie en deskundige op het gebied van jeugdcriminaliteit, bracht ons toen in contact met Ernst Hirsch Ballin, destijds voorzitter van SASS. Het bestuur van SASS was meteen enthousiast over het onderzoeksplan en besloot het project financieel te steunen. Zo kon RADAR in 2006 van start met een groot multidisciplinair team van twee universiteiten, waardoor we niet alleen psychosociale factoren konden onderzoeken, maar ook delinquentie en slachtofferschap en fysiologie en genetica van de adolescenten. Dat was uniek."

Uniek was ook dat beide ouders, een broer of zus en een beste vriend eveneens in het onderzoek werden betrokken. "SASS heeft ervoor gezorgd dat we de studie konden opzetten zoals die opgezet is. Na zes jaar was vervolgd mogelijk doordat we tegen andere financiers konden zeggen: 'We hebben nu al zo veel data, het is de moeite waard om hiermee door te gaan.' Inmiddels zijn de data verzameld van de tiende meting en de elfde meting is al gepland."

Driegeratiestudie

De ambitie van Wim en Hans was van begin af aan om te kijken of ze een driegeratiestudie konden doen. In 2006 startte dat met de selectie van

vijfhonderd gezinnen met een kind dat aan het begin van de puberteit stond. De helft van de adolescenten had een hoog risico op criminaliteit, de andere helft – de controlegroep – een laag risico. Dit werd gemeten aan de hand van risicofactoren als middelengebruik, delinquente vrienden, gebrekkig toezicht van ouders en slechte schoolprestaties. "Inmiddels zijn de adolescenten rond de 26 jaar", aldus Wim. "Tweehonderd van hen hebben nu zelf een kind. Die worden nu ook gevolgd."

"We volgden niet alleen de adolescenten, maar ook de moeder én de vader", vervolgt Wim. "Dat is bijzonder, want vaak zijn vaders afwezig in dit soort onderzoeken. Verder interviewden we broertjes en zusjes en de beste vriend. Dat hebben we zes jaar achter elkaar elk jaar gedaan. Toen zijn we overgegaan naar een tweejaarlijkse periode. Verder hebben we onder meer elke drie maanden via internet gegevens verzameld bij de jongere, de ouders en de beste vriend. Zo konden we fluctuaties in emoties en acties van de adolescenten monitoren om te zien in welke periode stabilisering plaatsvindt."

Opvallende uitkomsten

Op basis van de vele data die zijn verzameld in het RADAR-onderzoek zijn inmiddels zo'n driehonderd publicaties verschenen. Hans en Wim moeten dan

ook keuzes maken als hen gevraagd wordt naar de belangrijkste resultaten van het onderzoek. Wim: "Ik wil graag een paar resultaten noemen. Wat uit het onderzoek bleek is dat jongeren die delinquent zijn, minder goed in staat zijn een duidelijke identiteit te vormen. Delinquentie is niet zozeer een gevolg, als wel een oorzaak van een onduidelijke identiteit. Als een jongere delinquent is, dan heeft dezelfde jongere een jaar later moeite met het vinden van een identiteit en doelen in het leven. Dat was een opvallende uitkomst."

Op grond van de internetdata kon verder worden vastgesteld dat stemmingswisselingen in de loop van de adolescentie afnemen. "Het idee was dat jongeren gedurende hun hele adolescentie van stemming wisselen. Toen vonden we dat die stemmingswisselingen lineair afnemen. De jongeren worden steeds stabiel. Vervolgens vonden we dat een kleine groep, zo'n 12%, nog steeds stemmingswisselingen heeft. Deze jongeren zijn vaker delinquent en ook vaker depressief."

Wat ook bleek: als jongeren meer 'foute vriendjes' hebben, leidt dat tot meer delinquentie. "Dat was geen verrassing. Wel opvallend was dat correctie van de ouders niet bleek te helpen. Integendeel. Als ouders zien dat hun kind foute vriendjes heeft en dat proberen te corrigeren, heeft dat een averechts effect. De adolescenten

Wim Meeus

Hans Koot

behouden de vriendschap en de correctie leidt tot meer delinquentie. In hun adolescentie gaan jongeren hun eigen rol spelen, ouders kunnen zich dan ook beter strategisch gedragen, willen ze iets bereiken.”

Aandacht voor slachtoffers

In RADAR was ook expliciet aandacht voor de slachtoffers van delinquentie. “Als kinderen slachtoffer zijn van vervelend of crimineel gedrag, leidt dat ertoe dat ze zelf meer gewelddadig gedrag laten zien”, aldus Hans. “Van de slachtoffers is 50% ook dader. Slachtofferschap is bovendien aanleiding voor een aantal andere ongunstige uitkomsten: slachtoffers zijn later vaker afhankelijk van een bijstandsuitkering, ze zijn meer depressief en hebben vaker PTSS. RADAR laat zien dat er in de adolescentie een relatie is tussen emoties en slachtofferschap en emoties en ouderschap. Emotieregulatie is dan ook van belang.”

Bijzonder aan RADAR is verder dat hormonale en genetische invloeden op de ontwikkeling van adolescenten werden meegenomen in het onderzoek. “De ontwikkeling van adolescenten wordt mede gestuurd door erfelijke belasting en lichamelijke mechanismen. We vonden bijvoorbeeld dat jongeren met delinquent gedrag en delinquentie vrienden vaak een laag niveau van het stresshormoon cortisol hebben. Als adolescenten een hoog niveau cortisol hebben, hebben ze gemiddeld meer symptomen van depressie. Deze en andere gegevens uit RADAR worden nu verder onderzocht, onder meer voor onderzoek naar de relatie tussen trauma in de kindertijd en latere stressreacties en naar aanwijzingen voor genetische invloeden op vroeg middelengebruik.”

Vroege interventies

De RADAR-data worden dus nog steeds gebruikt voor verder onderzoek. Daarnaast zijn er concrete toepassingen van de uitkomsten. “Naar aanleiding van RADAR zijn er boeken verschenen die gebruikt worden door behandelaars, zoals ‘Tomorrow’s Criminals’ van Rolf Loeber en anderen”, vervolgt Hans. “Ook hebben we samen met het Nederlands Studiecentrum voor Criminaliteit en Rechtshandhaving posters

ontwikkeld ter ondersteuning van preventief beleid van gemeenten. De posters dragen ertoe bij dat vroege signalen van jeugdcriminaliteit worden onderkend. Verder zijn er in een aantal steden speciale projecten voor vroegsignalering en begeleiding en is een korte cursus opgezet voor ouderbegeleiding voor ouders van adolescenten die zijn aangemeld bij HALT.”

Hans: “Er zijn ook preventieve studies gedaan naar aanleiding van RADAR. Daarmee zijn programma’s ontwikkeld voor het basisonderwijs. De gedachte is: als jongeren bij dertien, veertien jaar lastig te beïnvloeden zijn en maatregelen van ouders averechts effect hebben, dan moeten we vroeger beginnen met interventies. Voor de zesde tot achtste groep van de basisschool zijn interventies ontwikkeld die gericht zijn op kinderen met probleemgedrag en interventies die gericht zijn op kinderen die angstig en teruggetrokken zijn. Die laatste groep heeft een grotere kans slachtoffer te worden van criminaliteit. We hebben 3.600 kinderen gescreend, 10% had een hoog risico op angstig en teruggetrokken gedrag. Toen hebben die kinderen een weerbaarheidstraining gekregen. Een jaar na de interventie waren deze kinderen niet meer te onderscheiden van de ‘normale’ groep. De symptomen van angstig en teruggetrokken gedrag waren helemaal weg. Kinderen kun je dus echt weerbaar maken. Zo voorkomen we dat ze slachtoffer worden en mogelijk ook dader.”

Wim plaatst bij de vroege interventies wel een kanttekening. “De huidige minister Hugo de Jonge van VWS heeft de eerste-duizend-dagen-aanpak geïntroduceerd. Uitgangspunt is dat je gedurende de eerste duizend dagen kinderen kunt beïnvloeden en dat het later niet meer kan. De uitkomsten van RADAR laten wat anders zien. Als een twaalfjarige delinquent is, is de kans dat hij bij achttien jaar nog steeds delinquent is niet zo groot. Als hij bij achttien jaar delinquent is, dan is de kans dat hij delinquent blijft wel groot. Daarom moeten we puberteit als een nieuwe start zien om problemen van jongeren aan te pakken. Vroeg beginnen is prima, maar daar moet het niet bij blijven. Het is never too early, never too late.”

Ontwikkelingsstudie tot 80 jaar

“Een ontwikkelingsbenadering als RADAR laat zien dat bepaalde problemen tijdelijk en bepaalde problemen niet tijdelijk zijn”, vult Hans aan. “Je kunt laten zien dat sommige dingen te veel en andere dingen te weinig aandacht krijgen. Daar kun je beleid op maken. We zien een duidelijke ‘delinquentiepiek’ bij vijftien, zestien jaar. Kinderen proberen dingen uit: winkeldiefstal, zwartrijden, jointjes roken. Dat gedrag neemt vaak ook weer af door verandering van gedrag in de groep en door het vinden van de eigen identiteit en doelen in het leven. Als kinderen in tweede helft van hun adolescentie dat hebben, neemt het probleemgedrag op alle vlakken af.”

RADAR heeft inmiddels aangetoond dat langdurig risico-onderzoek veel oplevert. Zicht op risico’s geeft zicht op aanknopingspunten voor preventie. Wim: “Het zou geweldig zijn als we in Nederland een ontwikkelingsstudie hebben die doorloopt tot 80 jaar. Onze opvolgers zullen hier hun best voor moeten doen. Door die kennis dragen we bij aan het voorkomen van ouderschap en slachtofferschap.”